

УДК 929 : 2 Войнаровський (477) “19”

ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТИТА ВОЙНАРОВСЬКОГО**Ореста ШЕВЧЕНКО**Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра новітньої історії України

У статті зроблено спробу висвітлити політичну діяльність о. Євгена Тита Войнаровського-Столобута (1856–1938), який був депутатом до Державноґ Ради Австро-Угорщини від Української національно-демократичної партії, членом Загальної Української Ради, головою Української народної трудової партії (1923) та посередником у переговорах керівників польської держави з українським екзилним урядом на чолі з Є.Петрушевичем у 1919–1921 рр.

Ключові слова: Польща, парламент, посередник, політична діяльність.

Греко-католицька Церква в другій половині XIX – на початку XX ст. була заангажована в громадсько-політичному житті галицьких українців. Відтак духовенство переймало функції, які не належали до прямих священничих обов’язків¹. Одним з найактивніших священників, який займався господарською, освітньою та політичною діяльністю, був о. мітрат Тит Євген Столобут-Войнаровський². Головною передумовою здобуття політичної незалежності нації він вважав незалежність насамперед економічну, тому здебільшого займався господарською діяльністю³, але значну увагу приділяв також політиці⁴. Ще коли священник душпастирював на Коломийщині, місцеві селяни обрали його членом Коломийської повітової ради⁵. Тоді о. Т. Войнаровського хотіли обрати повітовим маршалком, але він, маючи інші плани, наполіг, щоб на цю посаду обрали князя Романа Пузину, власника маєтку Гвіздець. Отримавши завдяки українцям таку посаду, той, за словами священника, намагався у всьому їм сприяти⁶. Натомість о. Т. Войнаровський був обраний віце-маршалком⁷.

У 1907 р. він був обраний послом до австрійського парламенту від Української національно-демократичної партії⁸. В її програмі читаємо, що метою діяльності українських послів буде боротьба за народну самоуправу, міщанські свободи, господарську незалежність та культурний розвиток українсько-руського народу. Вони змагатимуть до збільшення політичних свобод, що становлять основу конституції: свободи особистої, свободи зборів і товариств, слова і друку, а також вимагатимуть відповідальності чиновників за їх порушення. Посли пообіцяли також добиватися прийняття законів, що унеможливають економічний визиск селян. Зокрема, вони зобов’язалися ініціювати і підтримувати аграрні реформи, наприклад, купівлю державою великих фільварків для того, щоб надавати землю безземельним і малоземельним хліборобам на вигідних умовах, а також викуп іпотечних боргів. Щоб забезпечити відповідне правно-політичне становище в державі, послы пообіцяли рішучо поборювати всякі заходи поляків, спрямовані

на розширення краюї автономії, і добиватися в Східній Галичині надання українській мові офіційного статусу, а також домогтися створення в цій частині краю національної української провінції з окремим народним сеймом і окремою управою⁹.

Балотувався Тит Войнаровський по 56-ому виборчому окрузі, який охоплював такі населені пункти: Печеніжин, Коломия, Жаб'є, Кути, Косів, Ябленів, Заболотів, Гвоздець та Отинія¹⁰. Його основними супротивниками був москвофіл д-р Володимир Дудикевич, радикал Кирило Трильовський, а також дідич вірменського походження, Стефан Мойса¹¹. Поважним конкурентом був Стефан Мойса (Росохацький), за якого агітувала польська преса¹². Мойса користувався прихильністю представників влади, які безуспішно намагалися фальсифікувати вибори на його користь¹³. Згідно з інформацією, якою володів о. Т. Войнаровський, українці, з малими винятками, підтримували кандидатуру С. Мойси. Тому священик в одному з своїх листів повідомив про це митрополитови, натякаючи при цьому, що “може трапитися нагода скористатися з цієї інформації”. Очевидно митрополит, використавши свій авторитет, таки допоміг о. Т. Войнаровському, бо кандидатура С. Мойси не пройшла на другий тур голосування¹⁴. Найбільшу кількість голосів в першому турі отримав К. Трильовський (61,56%), який пройшов до парламенту після першого голосування. В. Дудикевич, який набрав 9,35%, та о. Т. Войнаровський, за якого проголосували 16,23% пройшли в другий тур, під час якого виборці мали визначити, хто з них двох стане другим депутатом від їхнього округу. Цим разом, о. Войнаровського підтримали 30 077 виборців. Отже, він не тільки переміг В. Дудикевича, але й набрав найбільшу кількість голосів серед всіх послів до парламенту того скликання. Заступником Т.Войнаровського обрали радикала Павла Лаврука¹⁵, хоча сам новообраний посол бажав бачити на його місці д-ра Олександра Кульчицького, директора “Покутського Союзу” в Коломиї¹⁶.

У парламенті українські послы Галичини та Буковини, за винятком соціалістів, об'єдналися в один клуб. Проте, отримавши вказівки з краю від однопартійців, вже наступного тижня двоє депутатів вийшли з нього. Клуб поділив працю на комісії, о. Т. Войнаровський належав до конфесійної та економічної комісії. В одному з листів до владики Шептицького священик написав, що в справах конфесійних йому може бути важко зорієнтуватися, тому він буде радитися щодо цього з митрополитом¹⁷. 5 липня 1907 р. члени Українського парламентського клубу, до якого належав о. Т.Войнаровський, постановили перебувати в опозиції до кожного уряду, доки він не буде виконувати їхніх домагань щодо надання українському народові можливості самостійного національного розвитку¹⁸.

15 грудня 1908 р. о. Т. Войнаровський виголосив в Раді державній промову, в якій висловив переконання, що фактично Галичина є колонією Австро-Угорщини, адже вона служить ринком збуту промислових виробів, а вивозять з неї неперероблені сільськогосподарські продукти¹⁹. Депутат стверджував, що грошовий капітал штучно викликає попит і пропозицію і так впливає на реальну

ціну продовольчих товарів²⁰. Щоб охарактеризувати економічне становище українських селян, о. Т. Войнаровський навів слова польського економіста Станіслава Щепановського, автора праці “Nędza Galicyi”. Войнаровський порівняв, яку кількість продуктів вживають представники інших народів, а яку – галичани і врешті дійшов висновку, що сільське населення цієї провінції внаслідок недостатнього харчування передчасно помирає²¹. За таких умов селяни були змушені брати позики під заставу землі, а це приносило значні заробітки банкірам. Тому о. Т. Войнаровський зробив висновок, що забезпечення результатів праці селян є неможливе без одночасного позбавлення капіталістів їх величезних зисків. Відтак, на думку депутата, австрійський уряд не робив нічого, щоб покращити матеріальне становище дрібних землевласників Галичини²².

Через важке матеріальне становище українські селяни цієї провінції були змушені виїжджати за кордон у пошуках праці. о. Т. Войнаровський розрізнив два види еміграції: заробіткову (до Німеччини, Румунії та Бессарабії) та еміграцію на постійне місце проживання (до Америки і, передусім, до Канади)²³. Депутат зазначив, що чиновники місцевих галицьких староств всіляко сприяють тим українським селянам, які хочуть назавжди залишити Батьківщину. За словами о. Т. Войнаровського, представники місцевої влади навіть за власні гроші скуповували великі простори землі в Америці для українських колоністів. Всупереч цьому тим селянам, що мали намір тимчасово виїжджати з метою заробітку, просто відмовляли в оформленні необхідних документів, тому зазвичай робітники були змушені вирушати в дорогу лише з посвідками, виданими у місцевих церквах²⁴. Крім того, ще й досі не було створено окремого офіційного українського “б”юра еміграційного”²⁵.

Згідно з передвиборчими обіцянками Української національно-демократичної партії 19 червня 1908 р. о. Т. Войнаровський запропонував на розгляд Палати Послів проєкт закону про “віддовження селянської власности”, тобто про звільнення дрібних землевласників від сплати позичок, отриманих під заставу землі²⁶. Це був перший самостійний проєкт українського парламентського клубу стосовно аграрних реформ²⁷. 23 березня 1911 р. він знову запропонував в палаті послів Державної Ради у Відні прийняти закон про “віддовження землі”²⁸. Це було перед закінченням терміну діяльності того парламентського скликання. На жаль, на вирішення таких справ не вистарчило часу, бо законодавчий орган Австрії займався тоді вирішував інші справи²⁹.

У спогадах священика читаємо, що основною метою його діяльності у Відні було покращення економічного становища українських селян. Але зусилля о. Войнаровського не принесли бажаних результатів, тому що вирішальне значення в парламенті мала не вагомість аргументів, а кількість голосів³⁰.

Перша світова війна застала о. Т. Войнаровського в у Навгаймі (Німеччина), де він лікувався і відпочивав. Оскільки у вересні 1914 р. Львів зайняли російські війська, священик не зміг туди повернутися, тому він переїхав до Відня, де перебував до 1916 р.³¹ Там о. Т. Войнаровський став членом Загальної

Української Ради. До цієї організації його делегувала Українська національно-демократична партія³². Про завдання Загальної Української Ради йдеться у “Відозві до українського народу Галичини і Буковини”, опублікованій 10 липня 1915 р. в “Новому Слові”, яку підписали 27 її членів, в тому числі й о. Т. Войнарівський. У цьому документі наголошено, що політична еліта Російської імперії, яку його автори назвали “одвічним ворогом” українського народу, добре знала, що на Галичині, де не заборонено друкувати літературу українською мовою, панує ідея створення незалежної держави, і що з часом цими думками переймуться українці, які живуть на лівому боці Дніпра. Щоб не допустити такого розвитку подій, представники царської влади нівечили всі культурні, економічні та політичні здобутки довголітньої праці галичан. За допомогою насильницьких методів та підкупу росіяни намагалися поширювати у провінції свою мову і культуру, яку члени Загальної Української Ради назвали чужою для українців. Негативно поставилися автори документу до намагання “навернути” місцеве населення до православної церкви Московського патріархату, задля чого разом з армією прибула “ціла саранча попів”³³.

Після початку Першої світової війни українські організації Галичини переїхали до Відня, щоб формувати позитивний імідж українців в світі та інформувати громадян західних країн про бажання народу здобути політичну незалежність. За словами авторів документа, з цією метою об’єднався ряд українських політичних діячів: представники Галичини, Буковини, а також підросійської України й 5 травня 1915 р. утворили Загальну Українську Раду. Вони інформували про українські справи західну пресу; видавали брошури різними мовами: німецькою, французькою, англійською, угорською, італійською, болгарською, турецькою, шведською, румунською. Але пріоритетним завданням була допомога тим країнам, які найбільше потерпіли внаслідок війни³⁴. Так, наприклад, члени ЗУР допомагали українським в’язням³⁵, а також тим, що були поселені в таборах біженців у різних областях держави. Завдяки зверненням до австрійського уряду їм вдалося визволити з неволі багатьох людей. Внаслідок клопотань членів ЗУР 12 листопада 1914 р. Міністерство внутрішніх справ видало розпорядження забезпечити повернення українських полонених додому. Автори відозви також повідомили, що завдяки проханням представників їхньої організації вище армійське командування наказало австрійським військам людяніше поводитися з населенням Східної Галичини, аби запобігти появі невинних жертв³⁶. Тут слід зазначити, що майже за пів року до опублікування цієї відозви, 24 січня 1915 р., брат митрополита, чернець Климентій Шептицький, в одному зі своїх листів до о. Т. Войнарівського відзначив, що треба конче донести військовому командуванню про доброзичливе ставлення українців до Австрії для того, щоб солдати не кривдили місцеве населення³⁷. Допомагали члени ЗУР також Українським Січовим Стрільцям³⁸. У грудні 1914 р. чернець Климентій Шептицький вислав о. Т. Войнарівському 100 корон і попросив, щоб той 50 з них передав на фонд біженців, а 50 – на теплий одяг для стрільців³⁹.

У 1919 р. о. Т. Войнаровський ініціював створення польсько-українського “договірного комітету” і на його останньому, третьому, засіданні він запропонував такий варіант об’єднання Західної України з Польщею: “Польсько-українська держава буде справді простягатися від моря до моря, буде мати перше слово в Європі, а польська промисловість, оперта на дешеву продукцію сільськогосподарської України не матиме конкуренції в цілому світі”. Проте, за словами о. Т. Войнаровського, з приходом армії Ю. Галлера поляки зірвали ці переговори⁴⁰.

У 1921 р. знову відновилися переговори між представниками української львівської інтелігенції та урядовими колами Варшави. Ініціатива до нав’язання контактів походила з українського боку. Однією з причин такого кроку міг бути страх перед новою більшовицькою експансією, яка здавалася в тих умовах цілком ймовірною. Не можна оминати увагою той факт, що в лютому 1915 р., під час приходу російських військ у Галичину був арештований єдиний син священика Павло Войнаровський⁴¹. Вийшовши з в’язниці важко хворим, він через деякий час помер⁴². Завдяки цьому, а також зважаючи на переслідування української греко-католицької церкви, про які йшлося в другому розділі, о. Т. Войнаровський вважав росіян людьми дуже жорстокими, що засвідчує його приватна кореспонденція⁴³. Маючи такий досвід, він дуже не хотів допустити чергового захоплення ними Галичини. Весною 1921 р. група українських громадських діячів – С. Федак, О. Барвінський та о. Т. Войнаровський дійшли до спільної думки про потребу розпочати розмови з представниками уряду на тему врегулювання українсько-польських взаємин. До Варшави поїхав о. Т. Войнаровський, який зустрівся там з вищими урядовцями, в тому числі, можливо, й з главою держави, Ю. Пілсудським⁴⁴. Сам священик згадує, що той провів в цьому місті 12 днів, намагаючись переконати Пілсудського надати українцям можливість захисту кордонів держави⁴⁵. Зі сказаного вище випливає, що він був проти підписання цього документу і прагнув продовжувати боротьбу за звільнення всієї території України від російських військ. Тому о. Т. Войнаровський, пропонував польському урядові дати згоду на повернення до Галичини українських військових частин, що перебували на території Чехословаччини. Польська сторона пообіцяла розглянути ці пропозиції, однак досягнути якихось конкретних домовленостей не вдалось⁴⁶.

А втім, контакти, тепер вже з польської ініціативи, згодом було продовжено. Влітку 1921 р. до Львова приїхали посланці Міністерства закордонних справ Польщі – майор Порай-Мадейський і граф Станіслав Лось, які мали розмови, зокрема, з о. Т. Войнаровським і чільним діячем Народно-трудової партії, В. Охримовичем. Власне у той час справа надання статусу Східної Галичини обговорювалася в Лізі націй і на осінь 1921 р. було призначене спеціальне засідання Ради Ліги, де мали розглянути це питання. Польський уряд був вкрай зацікавлений вивести цю проблему з міжнародної сфери, надавши їй внутрішньополітичного характеру⁴⁷. Сам граф С. Лось згодом писав, що на той

час ще не був дефінітивно визначений статус вільного міста Гданська, дискусійними були також інші питання, які, на його думку, мали важливе значення для поляків. Тому він вважав, що мирне полагодження східно-галицької проблеми з тим самим урядом, який недавно провадив з поляками боротьбу за ці землі, відбилося б потужним ехом в світі та значно полегшило б молодій польській дипломатії працю над згаданими вище справами. За корисне розв'язання цих питань, на думку графа, варто було заплатити поважну ціну. Тому він схилив українців до думки, що залагодивши справу Східної Галичини через підписання угоди, вони тим самим створили б собі дуже міцні позиції в Речі Посполитій – позиції “співвласників”⁴⁸. Граф Лось переконував, що незалежність східноукраїнської “державки” була утопією, реальною натомість була автономія чотирьох воєводств зі змішаним українським населенням. А беручи до уваги різницю “більшовицької цивілізації” з “цивілізацією християнською”⁴⁹, він розраховував, що українці погодяться жити в польській державі, побоюючись потрапити під владу більшовиків⁵⁰. Обговоривши ці питання з графом у Львові, о. Т. Войнаровський наприкінці серпня 1921 р. вирушив до Варшави. Він зустрівся там з міністром закордонних справ, К. Скірмунтом. Ось як сам священник описував пізніше запропонований поляками план полагодження справи Східної Галичини: уряд “пропонував Східній Галичині широку автономію з тим, що лише закордонні справи і військо мали бути спільні. Керівні становища у всіх Галицьких урядах мали бути обсажені українцями, а лише їх заступниками мали бути поляки. Польський уряд хотів, щоб евентуальний польсько-український договір заключено під міжнародною контролею і щоб його зареєстровано в союзі народів”. Взамін за ці широкі аванси представники влади домагалися від українців визнання польської держави та її суверенітету над Галичиною. Польське керівництво виявляло готовність до переговорів з українським екзильним урядом на чолі з Є. Петрушевичем, що перебував у Відні⁵¹.

На початку вересня 1921 р. о. Т. Войнаровський, разом з Пораєм-Мадейським, прибув до столиці Австрії. Деякі українські політики, очевидно вже не вірили у можливість успіху зовнішньополітичної акції уряду Є. Петрушевича, що мала на меті домогтися визнання державами Антанти українських суверенних прав та державності в Галичині. Тому, шукаючи шляхів врегулювання взаємин з державою, вони зацікавилися ідеєю укладення польсько-української угоди під міжнародним контролем. 6 вересня о. Т. Войнаровський зустрівся з Є. Петрушевичем і проінформував його про описаний вище план. Є. Петрушевич відразу ж дав негативну відповідь на цей проект, зажадавши визнання Польщею державної незалежності Східної Галичини. Наступного дня справу винесено на засідання уряду диктатора – ради уповноважених – за участю деяких членів Української Національної Ради. Більшість учасників підтримала Є. Петрушевича, хоча був і єдиний голос (Володимира Сінгалевича) за початок переговорів з польським урядом. В українському урядовому центрі була надія на те, що при підтримці держав Антанти, головно Англії, можна буде домогтися

рішення Ліги націй про незаконність польської окупації Галичини й розпочати таким чином процес відродження державності в краї. Разом з тим, українсько-польські переговори, як остерігалися українські провідники у Відні, могли деморалізувати українське населення Галичини, яке сприйняло б їх як капітуляцію уряду ЗУНР⁵². Оцінюючи стан громадської думки в краї, львівський історик І. Крип'якевич у листі до С. Томашівського писав, що на яку-небудь угоду нема ніяких надій: навіть “найбільш умірені і тверезі одиниці” дивилися на це скептично. Тож не дивно, що дії о. Т. Войнаровського сприйняті були в українських політичних колах Галичини з нехиттю. На засіданні краєвої делегації Національної Ради, де він виступив з інформацією про переговори у Варшаві та місію у Відні, на його адресу пролунали звинувачення у зраді українського народу. Проте згодом священик написав у листі до С. Лося, що тепер він задоволений таким результатом переговорів, адже судячи з того, що “зараз” діється в краї, не підлягає сумніву, що крайовий уряд перекутив би умову українців з центральним польським урядом. Отже, у разі успіху переговорів українське суспільство вважало б священика зрадником, кажучи, що він завадив Лізі Націй утворити Західно-Українську Республіку⁵³.

Проте в липні–серпні 1922 р., з огляду на наближення терміну розгляду Радою Амбасадорів питання про приналежність Східної Галичини, польський уряд краківського консерватора Ю. Новака змушений був вдатись до заходів, які могли б переконати світову громадськість у тому, що Польща виконує свої зобов'язання надати широкі автономні права національним меншинам. Цим питанням був дуже заклопотаний тодішній міністр закордонних справ Г. Нарутович. За його ініціативи і всупереч гострому опорі ендеків сейм ухвалив відомий закон від 26 вересня 1922 р. про засади воєводського самоврядування і, зокрема, у трьох південно-східних воєводствах. Закон передбачав запровадити протягом двох років елементи територіальної автономії у Східній Галичині, а також створити український університет. У контексті цих кроків ще влітку 1922 р. за дорученням уряду керівник Відділу міжнародних організацій МЗС Польщі, С. Лось, нав'язав контакт з емігрантським урядом Є. Петрушевича у Відні, скориставшись з посередництва о. Т. Войнаровського. Граф, разом з тодішнім міністром закордонних справ, К. Скірмунтом, побували у столиці Австрії, де вели переговори з представником уряду Петрушевича. Вони обіцяли українцям територіальну автономію та університет взамін за визнання польської державності. Важко сказати, чи вдалось би пізніше виконати ці обіцянки з огляду на великодержавні настрої більшості поляків⁵⁴. Історик М. Кугутяк переконаний, що поляки не мали найменшого наміру втілювати їх в життя⁵⁵. Але, як зазначив згодом сучасник і свідок цих подій, І. Кедрин, відмова Є. Петрушевича від зустрічі та переговорів з польським міністром була тактичним прорахунком і політичною помилкою⁵⁶.

У 1922 р. священник вкотре поїхав до Варшави, щоб викласти свої пропозиції керівникам держави. Тут, зокрема, мав бесіди з оточенням Пілсудського (сам маршал, як пояснювали о. Т. Войнаровському, не зміг прийняти його через хворобу). Співрозмовники запевняли священника, що Пілсудський ставиться позитивно до ідеї федеративного устрою держави. Учасники переговорів сходились на тому, що навіть порозуміння між українським представництвом та польськими державними чинниками на ґрунті федералістичних планів сприяло б зміцненню антимосковських настроїв в Україні, а тим самим послаблювало б експансію більшовизму за межі його державного панування. Відтак о. Т. Войнаровський подав до МЗС Польщі меморіал в справі польсько-української федерації в листопаді 1922 р., але лише через пів року був запрошений до Варшави для його обговорення. В столиці зустрічався з членами уряду Владислава Грабського – міністрами С. Грабським і С. Тугуттом та згадуваним вже співробітником зовнішньополітичного відомства С. Лосем. Однак бесіди не дали жодного конкретного наслідку⁵⁷.

У грудні 1922 р. граф С. Лось зробив нову спробу нав'язати стосунки з галицькими українськими політиками знову таки через о. Т. Войнаровського. В центрі уваги було питання заснування українського університету. Однак, очікуючи рішення Ради амбасадорів щодо Східної Галичини, Міжпартійна рада українських партій, яка повністю підтримувала диктатора Є. Петрушевича на міжнародній арені, відмовилась від будь-яких контактів з польським урядом⁵⁸. Рішення Ради амбасадорів 14 березня 1923 р. кардинально змінило позиції поляків. За нових умов вони взяли на озброєння концепцію творення унітарної мононаціональної держави і йти на якісь відчутні пільги національним меншинам не збиралися⁵⁹.

Зі сказаного вище можна зробити висновок, що о. Т. Войнаровський, хоч і був прихильником незалежності української держави, але зумів правильно оцінити тодішню ситуацію й збагнув, що на той час було мало шансів здобути політичну незалежність, а тому допускав можливість переговорів з поляками.

Як уже було згадано вище, в 1916 р. о. Т. Войнаровський повернувся до Львова, де і надалі продовжував брати участь у політичному житті як член Української національно-демократичної партії, яка згодом була перейменована в Українську народну трудову партію. Від неї священник був делегований на Перший міжпартійний з'їзд українських партій у Львові, що відбувся 3–4 червня 1921 р.⁶⁰

28 січня 1922 р. о. Т. Войнаровський брав участь в роботі Третього міжпартійного з'їзду у Львові як заступник голови Української народної трудової партії. З'їзд висловив протест проти “варварського режиму” “польської окупаційної влади” у Східній Галичині, що проявлявся в позбавленні прав українського народу на свободу зборів, преси, організації політичної, культурної, економічної; в обмеженні вільного переміщення по території держави, в

безнастанних обшуках й арештах, в самовільних грабежах і відсутності забезпечення життя й майна завдяки широко розповсюдженому бандитизму, а також в хабарництві та безконечних поліцейсько-жандармських причіпках, які важким тягарем лягали головно на безборонне сільське населення. Одночасно з'їзд з жалем констатував, що держави Антанти, які перебрали на основі § 91 Сен-Жерменського трактату суверенні права над Східною Галичиною, до сьогоднішнього дня не вирішили державно-правового становища провінції, не “привернули правного стану” й тим самим не поклали кінця безконтрольній, дикій і варварській окупації⁶¹. 20 травня 1922 р. о. Т. Войнаровський був присутній на VI міжпартійній конференції⁶².

21 травня 1923 р. на Народному з'їзді УНТП священник був обраний до складу Тіснішого народного комітету⁶³. Від 6 березня до 26 травня 1923 р. він був головою УНТП⁶⁴. 26 травня 1923 р. о. Т. Войнаровського, д-р Володимира Бачинського та селянина Гриня Тершаковця обрали заступниками голови Тіснішого народного комітету. (головою став д-р Володимир Охримович)⁶⁵. 21 квітня 1924 р. на Народному з'їзді о. Т. Войнаровський черговий раз увійшов до складу цього комітету⁶⁶.

Навіть із такого побіжного огляду, який можливий у даній статті, маємо право твердити, що о. Т. Войнаровський свого часу був одним з провідних українських галицьких політиків. Будучи послом до австрійського парламенту він намагався переконати своїх колег ухвалювати закони, вигідні насамперед українським селянам. Проте, його ініціативи не мали успіху, бо переважна більшість парламентарів не переймалася їхніми інтересами. Під час Першої світової війни о. Т. Войнаровський активно працював в Загальній Українській Раді. В 1919–1921 рр. священник був посередником у переговорах між представниками польської влади та українським екзильним урядом на чолі з Є. Петрушевичем. Священник зумів правильно оцінити ситуацію й добре розумів, що шанси на визнання державами Антанти суверенітету Західноукраїнської Республіки дуже незначні. В зв'язку з цим він намагався переконати диктатора ЗУНР погодитися на автономію Східної Галичини у складі Польщі, але той рішуче відкинув таку пропозицію. Т. Войнаровський був активним членом Української національно-демократичної партії, яку в 1919 р. перейменували в Українську народну трудову партію. Його неодноразово обирали до складу Тіснішого народного комітету, а в 1923 р. священник нетривалий час був головою УНТП. В його особі галицьке суспільство мало активного і довголітнього політичного діяча.

POLITICAL ACTIVITY OF TYT VOINAROVSKY

Oresta SHEVCHENKO

Ivan Franko National University of Lviv
The Department of Contemporary History of Ukraine

The article is a try to study political activity of Tyt Voinarovsky-Stolobut (1856-1938) who was Austrian parliament deputy, representing Ukrainian National Democratic Union, the member of General Ukrainian Council, the head of Ukrainian Labor Party and the mediator at the Ukrainian-Polish negotiations in 1919–1921.

Key words: Poland, parliament, mediator, political activity

¹ Химка І. Греко-каголицька церква і національне відродження у Галичині 1772–1918 / І. Химка // Ковчег. – 1993. – Ч. 1. – С. 73.

² Шевченко О. Громадська діяльність Тита Войнаровського / О. Шевченко // Український історичний журнал. – 2008. – № 2. – С. 86–91. Порівняти: Шевченко О. Тит Войнаровський: церковна діяльність / О. Шевченко // Наукові зошити історичного факультету Львівського університету. – 2011. – Вип. 12. – С. 154–163.

³ Докладніше див.: Шевченко О. Участь Тита Войнаровського у парцеляції земель Східної Галичини / О. Шевченко // Український історичний збірник. – 2008. – Вип. 39. – С. 152–158.

⁴ Левицький К. Українські політики: силвети наших давніх послів і політичних діячів 1907–1914 рр. / К. Левицький. – Львів, 1937. – С. 19.

⁵ Войнаровський Тит, син Петра // Енциклопедія Коломиїщини. Зшиток 3. – Коломия: Вік, 2000. – С. 208.

⁶ Войнаровський Т. Низка споминів з мого життя / Т. Войнаровський // Історичні постаті Галичини XIX–XX ст. – Нью-Йорк – Париж – Торонто, 1961. – 41 с.

⁷ Войнаровський Тит, син Петра... С. 208.

⁸ ЛНБ НАН України. – Від. рукописів. – Ф. о/н.. – Спр. 4106. – Арк. 1.

⁹ Русини Галицької землі! // Діло. – 1907. – Ч. 81. – С. 1.

¹⁰ Оголошене // Діло. – 1907. – Додаток до Ч. 89. – С. 1.

¹¹ Передвиборчий рух // Там само. – Ч. 91. – С. 1.

¹² Центральний державний історичний архів у Львові (далі ЦДІАУЛ). – Ф. 358 (Шептицький Андрей (Роман-Марія-Александр, 1865 – 1944), граф, митрополит Галицької греко-католицької Церкви). – Оп. 2. – Спр. 114. – Арк. 13.

¹³ Виборчі розбої // Діло. 1907. – Ч. 95. – С. 1.

¹⁴ ЦДІАУЛ. – Ф. 358. – Оп. 2. – Спр. 114. – Арк. 13 – 14.

¹⁵ З виборчої статистики // Нива. – Львів. – 1907. – Ч. 12. – С. 366–368.

¹⁶ Оголошене // Діло. – Львів. – 1907. – Ч. 89. Додаток.

¹⁷ ЦДІАУЛ. – Ф. 358. – Оп. 2. – Спр. 114. – Арк. 16 – 16 зв.

¹⁸ Левицький К. Українські політики: силвети наших давніх послів і політичних діячів 1907–1914 рр. / К. Левицький. – Львів, 1937. – С. 29.

¹⁹ Бюджетова промова посла о. Тита Войнаровського, виголошена в Раді державній на засіданню з дня 15 грудня 1908 р. – Львів. – 1909. – С. 13.

²⁰ Там само. – С. 5.

²¹ Там само. – С. 14.

²² Там само. – С. 6–7.

²³ Там само. – С. 17.

²⁴ Там само. – С. 18.

²⁵ Там само. – С. 19.

²⁶ *Левицький К.* Українські політики: силвети... – С. 17.

²⁷ *Данилович С.* В справі аграрних реформ / С. Данилович. – Львів, 1909. – С. 5.

²⁸ *Левицький К.* Українські політики: силвети... – С. 18.

²⁹ Там само. – С. 19.

³⁰ *Войнаровський Т.* Низка споминів з мого життя... – С. 56.

³¹ *Шевченко О.* Листування о. Климентія Шептицького та о. Тита Войнаровського (жовтень 1914 – липень 1916 рр.) / О. Шевченко // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. наук. зб.; за ред. О. П. Реєнта, О. О. Крижановської. – Київ. – 2009. С. 430.

³² *Волинець С.* Передівсники і творці листопадового зриву / С. Волинець. – Вінніпег: Видавнича спілка Тризуб, 1965. – С. 307.

³³ Відозва до українського народу Галичини і Буковини // Нове Слово. – 1915. – Ч. 17. – С. 1.

³⁴ Там само. – С. 1.

³⁵ Щодо цього брат митрополита, монах-студит Климентій Шептицький, в одному з листів до о. Т. Войнаровського написав, що хоч зрозуміло, наскільки ворожою є для українців Росія, дехто в Австрії хоче відібрати честь у народу, зводячи на ціле суспільство наклепи щодо зради. Внаслідок цього ув'язнено багато українців, які є найлояльнішими австрійськими громадянами, й яких ще до сьогоднішнього дня влада не випустила на волю.

³⁶ Відозва до українського народу Галичини і Буковини // Нове Слово. – 1915. – Ч. 17. – С. 1.

³⁷ ЦДІАУЛ. – Ф. 682. (Войнаровський Тит (1856–1938) міграт, адміністратор маєтків греко-католицької митрополії, церковний і громадський діяч) – Оп. 1. – Спр. 206. – Арк. 17 зв.

³⁸ Відозва до українського народу Галичини і Буковини // Нове Слово. – 1915. – Ч. 17. – С. 1.

³⁹ ЦДІАУЛ. – Ф. 682. – Оп. 1. – Спр. 206. – Арк. 14 – 14 зв.

⁴⁰ Національний музей ім. А. Шептицького у Львові. – Рк. 3710. – Арк. 2 зв.

⁴¹ ЦДІАУЛ. – Фонд 682. – Оп. 1. – Спр. 152. – Арк. 8 зв.

⁴² ЦДІАУЛ. – Фонд 682. – Оп. 1. – Спр. 117. – Арк. 3 зв.

⁴³ ЦДІАУЛ. – Фонд 682. – Оп. 1. – Спр. 170. – Арк. 70–71.

⁴⁴ *Швагуляк М.* Українські консерватори і справа українсько-польських взаємин (1921–1932 рр.) / М. Швагуляк // Polska i Ukraina. Sojuz 1920 roku i jego następstwa. – Toruń, 1997. – S. 378.

⁴⁵ Національний музей ім. А. Шептицького у Львові. – Рк. 3710. – Арк. 2 зв.

⁴⁶ *Швагуляк М.* Українські консерватори і справа українсько-польських взаємин... С. 379.

⁴⁷ Там само. – С. 379–380.

⁴⁸ Національний музей ім. А. Шептицького у Львові. – Рк. 3778. – Арк. 6.

⁴⁹ Там само. – Рк. 3778. – Арк. 4.

⁵⁰ Там само. – Рк. 3778. – Арк. 5.

⁵¹ *Швагуляк М.* Українські консерватори і справа українсько-польських взаємин ...С. 379.

⁵² Там само. – С. 380–381.

⁵³ Національний музей ім. А. Шептицького у Львові. – Рк. 3710. – Арк. 2 зв.

⁵⁴ *Зашкільняк Л.* Генеза і наслідки українсько-польської нормалізації 1935 р. / Л. Зашкільняк // Polska i Ukraina. Sojuz 1920 roku i jego następstwa. – Toruń 1997.

⁵⁵ *Кугутяк М.* Історія української націонал-демократії (1918–1929) / М. Кугутяк. – К. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – С. 161.

⁵⁶ *Зашкільняк Л.* Генеза і наслідки українсько-польської нормалізації... – С. 435.

⁵⁷ *Швагуляк М.* Українські консерватори і справа українсько-польських взаємин... С. 382.

⁵⁸ *Зашкільняк Л.* Генеза і наслідки українсько-польської нормалізації... – С. 433

⁵⁹ *Швагуляк М.* Українські консерватори і справа українсько-польських взаємин... С. 383.

⁶⁰ *Кугутяк М.* Українська націонал-демократія 1918–1939 / М. Кугутяк. – Київ; Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2004. – Т. 2. – С. 172.

⁶¹ Там само. – С. 221–222.

⁶² Там само. – С. 231.

⁶³ Там само. – С. 301–302.

⁶⁴ *Кугутяк М.* Історія української націонал-демократії... – С. 160.

⁶⁵ Там само. – С. 325.

⁶⁶ Там само. – С. 376.